

Павленко В.В. Зміст та організація навчання у жіночому училищі графа Д.М. Блудова у м. Острозі (1805-1833 рр.) / В.В. Павленко // Модернізація вищої освіти у контексті євроінтеграційних процесів: Збірник наукових праць учасників Всеукраїнського методологічного семінару з міжнародною участю. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2007. – С. 287 – 291.

Павленко В.В.,

аспірант

(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

**Зміст та організація навчання у жіночому училищі графа
Д.М. Блудова у м. Острозі (1805-1833 рр.)**

Проблема жіночої освіти займає своє місце серед досліджень, присвячених історичним та історико-педагогічним проблемам Волинського краю. Слід відмітити, що перші наукові пошуки з розвитку освіти Волині з'явилися вже у другій половині XIX століття. Зокрема, П.Батюшков, Н.Мукалов, М.Теодорович, Н.Барсов, К.Левицький та інші висвітлювали окремі аспекти розвитку освіти, діяльності духовенства, історії становлення навчальних закладів тощо.

Питання становлення та розвиток освіти на Волині розглядаються у дослідженнях С.Коляденко „Зміст та організація діяльності Кременецького ліцею як осередку освіти на Волині (1805-1833 рр.)” (Київ, 1997), Т.Джаман „Розвиток народної освіти на Волині (XVIII-XIX ст.)” (Тернопіль, 1999), Н.Бовсунівської „Розвиток шкільної музичної освіти на Волині (кінець XIX – початок XX ст.)” (Житомир, 2004), В.Омельчук „Розвиток освіти на Волині (друга половина XIX – початок XX століття)” (Київ, 2002), Л.Єршової „Жіноча освіта на Волині” (Житомир, 2006).

На сьогодні загальноновизнаним є той факт, що саме Острог на зламі XVI-XVII ст. став культурно-освітнім центром України, містом, де була започаткована вища школа нашої країни.

Після трьох поділів Речі Посполитої (1772, 1793, 1795 рр.) Брацлавщина, Волинь і Київщина увійшли до складу Російської імперії. На той час у Волинській губернії налічувалось дванадцять повітів (Володимир-Волинський, Дубненський, Житомирський, Ізяславський, Ковельський, Кременецький, Луцький, Новоград-Волинський (Звягельський), Овруцький, Острозький, Рівненський, Староконстянтинівський). Кожен повіт поділявся на стани, а стани на урядницькі ділянки. У свою чергу повіт поділявся на дві мирові ділянки, кожна з яких складалася із кількох волостей. Керували повітами справники, а станами – станові пристави, у яких помічниками виступали урядники. У 1884 році у губернії налічувалося сорок вісім станів і двісті одна волость, тринадцять міст і сто тридцять чотири містечка. В такому стані губернія проіснувала до 1925 року [6; 167].

В культурно-освітньому стосунку Волинь була однією з найвідсталіших губерній в Україні, за рівнем грамотності населення стояла на тридцять шостому місці. Навчальні заклади були доступні далеко не кожному, тому більшість українського населення залишалось без освіти. Кожен повіт прагнув до відкриття своїх навчальних закладів. У Рівненському повіті було відкрито ряд навчальних закладів, це показано в таблиці 1.

Таблиця 1.

Навчальні заклади Рівненського повіту (XIX - поч. XX ст.)

№	Назва навчального закладу	Роки існування
1	Ровенське реальне училище	1832 – 1925 рр.
2	Ровенська реальна гімназія	1841 – 1872 рр.
3	Острозька чоловіча гімназія	1908 – 1911 рр.

4	Ровенська жіноча гімназія	1863 – 1922 рр.
5	Антопільське приходське училище	1833 – 1870 рр.
7	Степанівська приходська школа у м. Степанів, Ровенського повіту	1823 – 1827 рр.
8	Ровенська вільна гімназія	1860-1862 рр.
9	Рівненська гімназія	1832-1881 рр.
10	Острозьке жіноче графа Д.М. Блудова училище	1866-1886 рр.

Особливе місце серед середньоосвітніх закладів Волині слід відвести жіночому училищу ім. Д.М. Блудова Ровенського повіту. Графиня А.Д. Блудова у 1865 році в Острозі заснувала православне церковне Свято Кирило-Мефодієвське братство, а в жовтні того ж року при ньому було відкрито початкову школу і жіноче училище [3; 194]. Острозьке жіноче училище було закритим навчальним закладом релігійного характеру, який був створений Д.М. Блудовим для укріплення християнської віри у Волинському краї та з метою розповсюдження російської освіти на Волині.

Училище (1865 р.) було засновано графинею А.Д. Блудовою, на честь свого батька, графа Д.Н. Блудова, який піклувався про благоустрій нижчих училищ по всій Росії та жіночих виховних закладів в Південно-Західному краї для навчання дітей православної віри. Пізніше в м. Острозі урядом було відкрито прогімназію, вчительську семінарію та училище для хлопчиків християнського віросповідання [1; 284].

Л.М. Єршова у монографії „Жіноча освіта на Волині” зазначає, що Острозьке жіноче училище ім. Д.М. Блудова було засноване за заповітом графа Д.М. Блудова та спеціальною інструкцією від 11 вересня 1876 р., затвердженою на основі царського повеління від 21 квітня 1875 р. кваліфікувалось як духовно-орієнтовний православний заклад [3; 22].

Училище складалося з чотирьох класів, в яких курс навчання проходив сім років, а саме: у перших трьох класах по два роки у кожному, а в старшому класі один рік [2; 3].

Курс навчання в училищі складали Закон Божий, церковнослов'янська мова, словесність і коротка історія російської літератури, географія, російська та загальна історія, французька мова, чистописання, рукоділля, музика та спів (церковний) [2; 19], як це показано в таблиці 2.

Таблиця 2.

Програма навчання в Острозькому жіночому
училищі Д.Н. Блудова [2;90]

Назва предметів	Перший клас		Другий клас		Третій клас		Четвертий клас	Всього годин
	Перший рік	Другий рік	Перший рік	Другий рік	Перший рік	Другий рік		
Закон Божий	2	2	2	2	2	2	2	14
Слов'янська мова та читання	2	2	-	2	2	1	1	10
Російська мова	6	5	5	4	2	2	1	25
Російська історія	3	3	3	3	3	3	2	20
Географія	2	2	2	2	2	2	-	12
Арифметика	2	2	2	2	2	2	2	14
Французька мова	4	3	3	3	3	3	2	21
Загальна історія	-	3	3	3	3	3	2	17
Теорія словесності	-	-	-	-	2	-	-	2
Російська література	-	-	-	-	-	2	2	4
Нариси із	-	-	-	-	2	2	-	4

загальної літератури								
Фізична географія та нариси з фізики	-	-	-	-	-	2	2	4
Педагогіка (методика)	-	-	-	-	-	2	2	4
Чистописання	2	1	2	1	-	-	-	6
Співи	2	2	2	2	2	2	-	12
Рукоділля	2	2	3	3	2	2	-	14
Всього	27	27	27	27	27	28	18	182

На той час мовою спілкування і листування волинських сімей була польська, але на той час тривав період русифікації Волинського краю, тому велика увага приділялась вивченню російської та старослов'янської мов. Діяльність усіх світських навчальних закладів була спрямована на розвиток здібностей і занять різними мистецтвами. Вчителями та вихователями були випускники та випускниці місцевих духовних училищ (брак постійних кваліфікованих кадрів). Викладання світських дисциплін страждало непослідовністю і відсутністю ґрунтовності. Французькою мовою, попри її обов'язковість, „епархіалки” не могли користуватись ні для розмови, ні для читання [4; 71]. Для французької мови був учитель швейцарець з гарною вимовою.

З однаковою цікавістю А.Д. Блудова стежила як за вихованням, так і за навчанням учениць. У 1876 році графиня рекомендувала вісімнадцятирічну випускницю Павловського інституту Ганну Михайлівну Ігнатову для викладання священної історії, проводити індивідуальні заняття з дорослими та дітьми французькою мовою [5; 19].

Особливе місце з навчальних предметів відводилось російській історії. З метою виховання у дітей любові до російської історії, як основи розвитку

патріотизму, графиня рекомендувала, сама вибирала та інсценувала історичні п'єси, наприклад, сцену з життя Дмитра Донського; але вихованки не з великим бажанням приймали участь в розіграванні історичних сцен. 3 листопада 1870 року графиня писала з Царського Села: „Якщо не хочете діти грати історичні п'єси, що дуже образливо для мене, то щось класичне, воно може бути комічним та російською мовою”[5; 14].

Великого значення надавалось релігійному вихованню. Вихованки встають у сім годин ранку, у вісім годин – загальна вранішня молитва, потім - чай з молоком і білим хлібом. У вісім годин сорок п'ять хвилин, при зборі всіх вихованок, проходило читання Євангелія та пояснення його законовчителем, після цього - спів тропаря св. Кирила і Мефодія, після виконання вихованки парами в супроводі класних дам розходилися по класах, де з дев'ятої години проходило навчання [5; 389]. На території училища чи у помешканні не дозволялося приймати, або мати прислугу, яка не належала до православної віри, оскільки Острозьке жіноче училище мало на меті боротьбу з католицизмом.

Правилами училища заборонялось відпускати учениць на вихідні до батьків, не зважаючи на вимоги батьків.

Графиня А.Д. Блудова особливо піклувалась про сиріт зі змішаного шлюбу, які залишились після смерті православного батька чи матері. Власниця вимагала, щоб такі сироти приймалися до училища поза конкурсом, тому звернулась до попечительської ради училища з тим, щоб скоротити число вихованок, які вчаться безкоштовно, а на їх місце приймати тих, які мають пільги [5; 361].

Отже, жіноче училище графа Д.М.Блудова у м. Острозі було одним із перших світських навчальних закладів для волинського духовенства, що виховувало православно-релігійні почуття у майбутніх матерів.

Список використаних джерел та літератури

1. Батюшков П.Н. Волинь. Исторические судьбы Юго-Западного края. – СПб, 1888. – 288 с.
2. Биков Н.П. Князі Острозькі та Волинь. – Петроград, 1915. – 60 с.
3. Єршова Л.М. Жіноча освіта на Волині: Монографія. – Житомир: “Полісся”, 2006. – 488 с.
4. Єршова Л. Вплив соціальної інерції на формування особистості в жіночих навчальних закладах Волині (XIX поч. XX ст.) // Рідна школа. – 2001. – № 5. – С. 69 – 71.
5. Женское графа Д.Блудова училище в г.Остроге. // Сборник действующих о нем постановлений, распоряжений, програм, правил и пр. с. 1866 по 1886 годы. / Составил М.Радевич. - СПб, 1887. – 176 с.
6. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови засобами інноваційних освітніх технологій: Зб. наук. праць /За заг. ред. О.А. Дубасенюк, О.Є. Антонової. – Вип. 2. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Я.Франка, 2005. – 236 с.